

ЄВРОПЕЙСЬКІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У СКЛАДНИХ УМОВАХ

Олена АГАПОВА,

*PhD, начальниця відділу міжнародних зв'язків
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний
інститут», м. Харків, Україна;
Leading Visiting researcher
at Riga Stradins University, Latvia, Riga
<https://orcid.org/0000-0003-1024-0238>
agapova-lena-@ukr.net*

У тезах доповіді висвітлюється питання важливості організаційної стійкості у вищих навчальних закладах, яка може допомогти їм впоратись з несподіваними подіями, адаптуватися до криз і сприяти майбутньому розвитку. Авторка робить свій внесок у цю сферу, та пропонує розглядати стійкість у поєднанні з трьома етапами: адаптація, трансформація та очікування. Пропонується чотири інструменти підтримки на основі аналізу європейських нормативно-правових актів, які можуть відновити стабільність університетів у кризових ситуаціях. У тезах підкреслюється важливість розвитку спроможності вищих навчальних закладів до стійкості, особливо в часи невизначеності, щоб гарантувати їх стійкість в умовах військового вторгнення Росії в Україну.

Ключові слова: *стійкість, військова інтервенція, українські університети, кризові ситуації.*

Академічна стійкість і науковий прогрес залежать від ефективного та постійного функціонування системи вищої освіти та досліджень у кризових ситуаціях. Стійкість є однією з найважливіших складових життєздатності вищої освіти, незважаючи на різні сучасні виклики, такі як Covid-19, надзвичайні ситуації, терористичні акти та військові події тощо. Зважаючи на кризові ситуації, європейські університети продемонстрували великий адаптивний потенціал. Проте академічне існування в умовах війни під загрозою. Український кейс продемонстрував, що відновлення стійкості є складним процесом і реалізується завдяки міжнародним і національним зацікавленим сторонам.

Тим не менш, процес відновлення стійкості Українського дослідницького та освітнього простору зараз відбувається у військових умовах. Слід зазначити, що університети навряд чи повернуться до довоєнного status quo, отже, ситуація в науково-освітній сфері України змінить загальні підходи до забезпечення стійкості в європейському науково-освітньому просторі, принесе новий підхід у відновлення стійкості.

Водночас незадовільний рівень поінформованості представників університетів, наукових установ та інших зацікавлених сторін щодо типів, відповідних засобів для адаптації та управління в складних умовах може негативно вплинути на сталість та безперервність освітньої та наукової діяльності.

Стійкість є пріоритетом ЄС і НАТО, згаданим у Стратегічному компасі 2022 і новій Стратегічній концепції НАТО. У Стратегічному компасі безпеки та

оборони зазначено, що з 2022 року подальше стимулювання досліджень, розвитку технологій та інновацій у всьому ЄС і зменшення стратегічної залежності в технологіях і ланцюжках створення вартості, які мають вирішальне значення для безпеки та оборони, на основі Загального плану стратегічних досліджень EDA та Дорожньої карти щодо критичних технологій для безпеки та оборони, запропонована Європейською Комісією [1, С. 38].

У Стратегічній концепції підкреслюється, що забезпечення національної та колективної стійкості має вирішальне значення для основних завдань і лежить в основі наших зусиль із захисту націй, суспільств і спільних цінностей. У ній також наголошується на важливості інвестування в технологічні інновації та адаптації до змін клімату, безпеки людей і порядку денного «Жінки, мир і безпека» [2, С. 1].

Актуальність формування стійкості проілюстрована низкою комплексних заходів, розроблених ЄС для забезпечення стійкості різних сфер діяльності, включаючи систему вищої освіти, які знаходяться на передньому фланзі цих трансформаційних процесів.

Крім того, питання забезпечення сталого і стійкого розвитку пов'язане з Цілями сталого розвитку (ООН). Резолюція Генеральної Асамблеї від 25 вересня 2015 року №A/70/L.1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року» містить 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) і 169 глобальних цілей, одна з яких наголошує на «забезпеченні інклюзивного та справедливого доступу до якісної освіти та сприяння можливостям навчання протягом усього життя для всіх» (Ціль 4) » [3].

Було б доцільно зазначити, що питання формування стійкості відображені у наступних актах: Політичної програми Європейського дослідницького простору [4], Європейської стратегії міжнародного співробітництва в мінливому світі [5], Регламенту (ЄС) 2021/241 Європейського парламенту та Ради від 12 лютого 2021 року про створення Фонду відновлення та стійкості [6], Резолюції Ради щодо стратегічних рамок європейського співробітництва в галузі освіти та навчання в напрямку Європейського освітнього простору та за його межами (2021-2030) 2021/С 66/01 [7], Цілей сталого розвитку ООН [8], Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2023 роки [9] тощо.

Відповідно до положень Strategic Compass 2022, більш вороже середовище безпеки потребує значного кроку вперед і підвищення спроможності та готовності до дій, посилення стійкості та забезпечення солідарності та взаємодопомоги. У цьому контексті зміцнення індивідуальних взаємовигідних партнерств, коли існує спільна прихильність інтегрованому підходу до реагування на конфлікти та кризи, сприяє розвитку потенціалу, стійкості, а також відповідає інтересам ЄС.

У Підсумковому документі Конференції з відновлення України URC2022 «Декларація Лугано» наголошується, що процес відновлення має сприяти прискоренню, поглибленню, розширенню та досягненню зусиль України щодо реформ і стійкості відповідно до європейського шляху України [10].

Унікальною практикою підтримки стійкості українських університетів є розробка численних програм різного рівня. Такими інструментами або формами відновлення стійкості можна розглядати як сукупність дій конкретних суб'єктів, спрямованих на відновлення освітньої та наукової

діяльності закладів вищої освіти. Крім того, ці форми підтримки існують як на національному, так і на міжнародному рівнях і залучають широке коло зацікавлених сторін: органи державної влади, бізнес, університетську спільноту, приватний сектор тощо.

Таким чином, інструменти відновлення стійкості українських університетів у кризових ситуаціях досить різні і їх можна поділити на 4 великі групи: 1) фінансова підтримка університетів; 2) підтримка науковців та студентів, які вимушено залишили Україну; 3) цифрова трансформація української системи освіти і науки; 4) поглиблення співпраці через інструмент наставництва для відновлення активної навчальної та наукової роботи у воєнний та післявоєнний періоди (проект Twinning).

Загалом, заходи стійкості в системі освіти включають багато інструментів підтримки, що впливають на здатність системи освіти адаптуватися до мінливих можливостей, передбачають озброєння викладачів, студентів необхідними навичками для адаптації та подолання викликів, забезпечують підвищення потенціалу освітніх професіоналів та впровадження науково-обґрунтованих програм і політик, які сприяють стійкості.

Щоб мінімізувати вплив форс-мажорних обставин на освітньо-наукову діяльність, університети повинні мати надійні плани на випадок надзвичайних ситуацій, які включають стратегії безперервності та підтримки досліджень.

Підсумовуючи, форс-мажорні обставини можуть порушити дослідницьку діяльність, але завдяки ретельному плануванню та підготовці університети можуть пом'якшити вплив і підтримати безперервність досліджень. Використовуючи цифрові технології, надаючи фінансування та підтримку, а також приділяючи пріоритет психологічному здоров'ю академічного персоналу, університети можуть гарантувати продовження освітньої діяльності у випадку кризових ситуацій.

Це дослідження підготовлено в межах українсько-латвійського проекту Спільної програми науково-технічного співробітництва (2023). «Університет передового досвіду: процес трансформації та адаптації до викликів сучасності». Проект №. LV_UA /2023/ 1

Список використаних джерел:

1. A Strategic Compass for Security and defence approved by the Council of the European Union (2022). Adopted in Brussels, 21 March 2022 № 7371/22. Retrieved from: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf> Accessed 20.06.2023.

2. The NATO 2022 Strategic Concept. Adopted at the Madrid Summit, 29-30 June 2022. Retrieved from: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf Accessed 20.06.2023.

3. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Retrieved from: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E Accessed 20.06.2023.

4. European Research Area Policy Agenda (2021). Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved from: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-area_en Accessed 20.06.2023.

5. Europe's strategy for international cooperation in a changing world (2021). European Commission, Brussels, COM(2021) 252 final/2. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=COM:2021:252:REV1&rid=2> Accessed 20.06.2023.

6. Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12 February 2021 establishing the Recovery and Resilience Facility (2021). Official Journal of the European Union. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0241&qid=1667997764795> Accessed 20.06.2023.

7. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030) 2021/C 66/01 (2021). Official Journal of the European Union. Retrieved from: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021G0226(01)) Accessed 20.06.2023.

8. The Sustainable Development Goals (2023). Official UNDP Web-page. Retrieved from: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> Accessed 20.06.2023.

9. On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032 (2022). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, Strategy 23.02.2022 No. 286-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> Accessed 20.06.2023.

10. Multi-agency Donor Coordination Platform ramps up efforts to help Ukraine address priority recovery needs in 2023 (2023). Official European Commission Web-page. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_23_2102/IP_23_2102_EN.pdf Accessed 20.06.2023.